

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ НАВИЧОК У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE DEVELOPMENT OF DIGITAL SKILLS IN STUDENTS

У статті авторами окреслюються організаційно-педагогічні умови розвитку цифрових навичок у здобувачів освіти. Встановлено, що оновлення системи вищої та фахової передвищої освіти диктується необхідністю підготовки кваліфікованих кадрів, які відповідають вимогам суспільства і держави. Це зумовлює зміни у підходах до професійної підготовки, розвитку та саморозвитку здобувачів освіти, спрямовані на формування їхнього професійного потенціалу. На основі аналізу сучасної наукової літератури та практичного досвіду авторами визначаються ключові фактори, що впливають на формування цифрових компетенцій. Розглядаються актуальні методи та підходи до інтеграції цифрових та інноваційних технологій у освітній процес, зокрема, вдосконалення навчальних програм, оснащення закладів освіти сучасним обладнанням та програмним забезпеченням, підвищення кваліфікації викладачів та ін. Зазначено, що підготовка висококваліфікованих фахівців із різнобічним характером залежить не лише від прикладної теоретико-методологічної бази, а й від цифрових навичок, необхідних у сучасному світі.

У дослідженні підкреслюється, що створення цифрового освітнього середовища в закладах освіти відіграє важливу роль у формуванні організаційно-педагогічних умов, які стимулюють розвиток цифрової культури здобувачів освіти. Зазначено, що використання цифрових технологій у освітній діяльності відкриває нові можливості, адекватні методи поширення та управління цифровою інформацією, розвиток необхідних компетенцій на основі цифрової грамотності, забезпечення рівноправного доступу для всіх, хто бажає отримати необхідні знання та навички прийняття рішень. Стаття має на меті сприяти розвитку наукової дискусії та обміну досвідом, а також підготовці конкурентоспроможних фахівців, здатних ефективно адаптуватися до сучасних викликів ринку праці.

Ключові слова: освітній процес, здобувачі освіти, професійна підготовка, організа-

ційно-педагогічні умови, цифровізація, цифрова грамотність.

In the article, the authors outline the organizational and pedagogical conditions for the development of digital skills in students. It has been established that the renewal of the system of higher and professional higher education is dictated by the need to train qualified personnel who meet the requirements of society and the state. This leads to changes in approaches to the training, development and self-development of students aimed at shaping their professional potential. Based on the analysis of modern scientific literature and practical experience, the authors identify the key factors that influence the formation of digital competencies. The authors consider current methods and approaches to the integration of digital and innovative technologies into the educational process, in particular, improving curricula, providing educational institutions with modern equipment and software, advanced training of teachers, etc. It is noted that the training of highly qualified specialists with a versatile nature depends not only on the applied theoretical and methodological framework, but also on the digital skills required in the modern world. The study emphasizes that the creation of a digital educational environment in educational institutions plays an important role in the formation of organizational and pedagogical conditions that stimulate the development of digital culture of students. It is noted that the use of digital technologies in educational activities opens up new opportunities, adequate methods for disseminating and managing digital information, developing the necessary competencies based on digital literacy, and ensuring equal access for all those who wish to acquire the necessary knowledge and decision-making skills.

The article aims to promote the development of scientific discussion and exchange of experience, as well as the training of competitive specialists who can effectively adapt to the current challenges of the labor market.

Key words: educational process, students, professional training, organizational and pedagogical conditions, digitalization, digital literacy.

УДК 37.014

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/72.50>

Самойленко В.Л.,

ст. викладач кафедри теорії та методики фізичного виховання, Бердянського державного педагогічного університету (Запоріжжя)

Самойленко І.О.,

асистент кафедри прикладної психології та логопедії Бердянського державного педагогічного університету (Запоріжжя)

Квятковська А.О.,

доктор філософії з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» викладач вищої категорії циклової комісії кібербезпеки, телекомунікацій та радіотехніки Київського фахового коледжу зв'язку

Постановка питання в загальному вигляді.

Цифровізація освіти передбачає активне впровадження новітніх технологічних інструментів та інформаційних ресурсів у освітній процес. Це супроводжується створенням онлайн-платформ з навчальними та методичними матеріалами для педагогів і здобувачів, SMART-комплексів навчальних дисциплін, апаратно-програмних комплексів для управління діяльністю та комунікації між учасниками освітнього процесу, використанням соціальних мереж для освітньої взаємодії, симуляції реального виробничого середовища на основі програмно-підтримуваного навчання, а також створення цифрових профілів майбутніх фахівців для

фіксування набутих компетенцій. Процеси подальшого оновлення системи вищої освіти об'єктивно спрямовані насамперед на задоволення потреб суспільства і держави у кваліфікованих фахівцях, що передбачає відповідні зміни у професійній підготовці, розвитку та саморозвитку здобувачів освіти у напрямі формування професійного потенціалу. Такі зміни передбачають впровадження ефективних педагогічних чинників, які сприяють розвитку окресленого феномену.

Аналіз наукових досліджень. Дослідження організаційно-педагогічних умов розвитку цифрових навичок здобувачів є важливим напрямом у науковій педагогічній літературі. Воно

дозволяє виявити найбільш ефективні підходи та методики для підготовки кваліфікованих фахівців. У контексті результатів здійснено аналіз наукових та науково-методичних праць відомих дослідників, серед яких В. Андрущенко, О. Спірін, Н. Морзе, П. Гусак, О. Коновалов, В. Кремінь, Г. Падалка, О. Падалка, В. Паламарчук, Н. Протасова, О. Романовський, В. Сиротюк, Л. Сергеева, О. Тимошенко, А. Квятковська. Дослідження сутності «педагогічних умов» знайшло своє відображення у працях багатьох відомих науковців та практиків, таких як В. Загвязінський, Т. Кухарчук, Б. Євтух, І. Зязюн, О. Пехота та інших. В. Загвязінський займався питаннями педагогічних умов у контексті дидактики, підкреслюючи важливість адаптації освітнього процесу до індивідуальних потреб здобувачів. І. Зязюн відзначав роль педагогічної майстерності та створення емоційно-психологічного комфорту у процесі навчання, що є невід'ємною частиною педагогічних умов.

Мета статті полягає у визначенні та аналізі основних організаційних і педагогічних умов, які сприяють ефективному розвитку цифрових навичок у здобувачів освіти. Ця мета передбачає виконання наступних завдань:

1) виявлення ключових факторів, що впливають на формування цифрових компетенцій здобувачів освіти;

2) дослідження методів та підходів, які забезпечують інтеграцію цифрових технологій у освітній процес.

Основна частина дослідження. Динамічний характер сучасного суспільства, його мінливість та непередбачуваність майбутнього змушують шукати новітні методи, оригінальні рішення та додаткові ресурси для вирішення повсякденних проблем, зокрема й у освітній сфері. Педагогічна наука, подібно до суспільства, постійно розвивається та трансформується. У сучасному інформаційному суспільстві, де цифрові технології відіграють все більшу роль, розвиток цифрових навичок та компетентностей є ключовим фактором конкурентоспроможності випускників вищих навчальних закладів на ринку праці. Тому підвищення рівня професіоналізму здобувачів освіти в цій сфері стає критично важливим завданням.

З деяких пір помітної значимості набуває питання стрімкого темпу розвитку інформаційних технологій, поява нових пристроїв, зростання кількості користувачів Інтернету є ознаками сучасного інформаційного суспільства. Науковці [1; 5] зазначають, що ключовими технологіями, які впливатимуть на розвиток суспільства, є робототехніка, штучний інтелект, інтернет речей, хмарні обчислення, великі дані, 3D-друк, цифрові платіжні системи, інтероперабельні технологічні системи та платформи. Європейська комісія вже кілька років поспіль висловлює занепокоєння повільним впровадженням процесів

діджиталізації в освіті та навчанні. Дані Євробарометру зазначають, що лише 20–25% здобувачів європейських закладів вищої освіти навчаються у викладачів, які є впевненими користувачами нових технологічних досягнень, 43% європейців не мають базових цифрових навичок, а 71 мільйон здобувачів у європейських країнах не мають навичок для цифрового суспільства. Враховуючи необхідність вжиття рішучих заходів у сфері освіти, Європейська Комісія прийняла основні положення Плану дій з цифрової освіти на 2021–2027 роки [7].

Задля з'ясування теоретико-методичних засад розвитку цифрових навичок у здобувачів освіти однією із важливих позицій є окреслення організаційно-педагогічних умов, які є необхідними для результативної професійної підготовки майбутніх фахівців.

Зокрема, В. Кремень, зазначає, що «українську національну систему кваліфікацій необхідно розробляти з урахуванням таких принципів: особистісної спрямованості, доступності до професійної освіти і навчання; рівних гендерних 10 можливостей, науковості, об'єктивності, добровільності, вмотивованості дій, професіоналізму, безперервності, прозорості, наступності, соціальної справедливості. Національна рамка кваліфікацій повинна стати засобом модернізації української освіти і навчання, бути зорієнтованою на зміцнення зв'язку професійної освіти і навчання з місцевим, регіональним і національним ринками праці» [5].

Науковець В. Манько запропонував концепцію педагогічних умов як комплексної системи, що об'єднує внутрішні параметри та зовнішні характеристики функціонування освітнього процесу. Завдяки цій системі досягається висока результативність навчання, яка відповідає найсуворішим психолого-педагогічним критеріям оптимальності [6]. Слід підкреслити слушність твердження С. Кравець [4] про те, що в сучасних освітніх закладах будь-які педагогічні умови реалізуються в межах інформаційно-освітнього середовища. Це зумовлює необхідність створення належних умов для організаційного забезпечення професійної підготовки, що передбачає оснащення закладів освіти комп'ютерами, комп'ютерними класами, забезпечення безперебійного доступу до мережі Інтернет та впровадження спеціалізованої апаратно-програмної цифрової системи управління навчанням (LMS) як основи цього середовища. О. Єжова підкреслює, що організаційно-педагогічні умови – це невід'ємні складові педагогічного процесу, які охоплюють як управління педагогічною діяльністю, так і навчання здобувачів [3].

Ми підтримуємо позицію науковців, які визначають організаційно-педагогічні умови як систему форм, методів, матеріально-технічного оснащення та реальних ситуацій, що існують об'єктивно або створюються штучно для реалізації конкретних педагогічних цілей.

Отже, на основі аналізу окреслених позицій щодо визначення поняття «педагогічні умови» та «організаційно-педагогічні умови», було виокремлено, що педагогічні умови розглядаються як невід'ємний елемент цілісного освітнього процесу; педагогічні умови відображають сукупність можливостей освітнього середовища (цілеспрямовано сконструйовані заходи взаємодії суб'єктів освіти); організаційно-педагогічні умови відображають сукупність можливостей освітнього процесу, а саме зміст, форми, методи і прийоми навчання, програмно-методичне забезпечення.

Необхідним є чітко визначити та систематизувати структуру професійних і особистісних якостей, які є ключовими для здобувача в сучасну цифрову епоху. Проаналізувавши ряд наукових досліджень, професійними якостями можна вважати наступні [3; 2; 1]: вміння ефективно користуватися сучасними технологіями та програмним забезпеченням, здатність збирати, аналізувати та інтерпретувати великі обсяги даних для прийняття обґрунтованих рішень, мати базові знання з програмування та алгоритмізації, основ кібербезпеки та захисту інформації, здатність генерувати нові ідеї та впроваджувати інновації у професійну діяльність, мати навички планування, організації та контролю проєктів, особливо в IT-сфері, вміння використовувати різні комунікаційні платформи для ефективною взаємодії з колегами та клієнтами. Особистісними якостями важливо відзначити наступні: критичне мислення, креативність, самоорганізація, адаптивність, командна робота, емоційний інтелект, цілеспрямованість.

Цифрова грамотність – це широке і цілісне поняття, яке охоплює набагато більше, ніж функціональні цифрові навички, які здобувачі повинні використовувати в цифровому суспільстві. Незважаючи на те, що багато здобувачів добре орієнтуються у використанні сучасних цифрових технологій, вони часто не володіють усіма необхідними цифровими компетентностями, необхідними для успішного навчання у закладах освіти. Саме тому формування цифрових компетентностей у здобувачів освіти залежить від ряду ключових факторів, які визначають ефективність цього процесу. Серед них можна виділити наступні: наявність сучасного комп'ютерного обладнання, програмного забезпечення та доступу до Інтернету, які є фундаментом для розвитку цифрових навичок; кваліфікація та цифрова грамотність викладачів, їх здатність впроваджувати сучасні технології у освітній процес; відповідність навчальних програм сучасним вимогам ринку праці, інтеграція курсів з інформаційних технологій та цифрових інструментів у освітній процес; використання ефективних методичних матеріалів, посібників та рекомендацій, які допомагають у засвоєнні цифрових навичок; використання практичних завдань, проєктне навчання,

індивідуалізоване та адаптивне навчання; реалізація системи мотивування до професійного самозростання; забезпечення необхідними ресурсами та умовами для навчання, включаючи доступ до бібліотек, електронних ресурсів, лабораторій та іншого; співпраця з провідними IT-компаніями, яка дозволяє здобувачам отримувати актуальні знання та навички, а також проходити стажування та практику; підтримка концепції безперервного навчання, для постійного оновлення знань та навичок відповідно до змін у цифровому середовищі; раціональне поєднання традиційних та інноваційних методів.

На основі цієї систематизованої структури нами були сформульовані організаційно-педагогічні умови, що сприяють розвитку цифрової компетентності здобувачів освіти, а саме:

1. Інтеграція цифрових технологій у освітній процес. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у навчанні дозволяє здобувачам набувати практичних навичок роботи з цифровими інструментами, що є необхідними в професійній діяльності, підвищує готовність до самоосвітньої діяльності з удосконалення володіння цифровими засобами і сервісами

2. Розробка інноваційних навчальних програм. Програми, які враховують сучасні тенденції в розвитку цифрових технологій та орієнтовані на формування відповідних компетентностей, є ключовими для підготовки кваліфікованих фахівців.

3. Професійний розвиток викладачів. Постійне підвищення кваліфікації викладачів у сфері цифрових технологій забезпечує актуальність і сучасність освітнього процесу. Не менш важливим є тьюторський супровід – це педагогічна діяльність з індивідуалізації навчання, спрямована на виявлення та розвиток навчальних мотивів та інтересів здобувачів. Для формування їх ключових компетентностей у системі освіти необхідно доповнити традиційну освіту інструментами цифрових освітніх технологій, новими трендами педагогіки, такими як тьюторство, яке стає невід'ємною частиною сучасного освітнього процесу.

4. Стимулювання самостійної роботи здобувачів освіти. Використання електронних освітніх ресурсів та платформ для самостійного вивчення дозволяє майбутнім фахівцям розвивати навички самоорганізації та самонавчання, що є важливими в умовах швидкого розвитку технологій.

5. Забезпечення формування професійного світогляду майбутніх фахівців інформацією міждисциплінарного характеру.

6. Організація рефлексивно-творчої освітньої діяльності.

7. Практико-орієнтоване навчання. Використання реальних проєктів і кейсів у навчанні дозволяє здобувачам застосовувати теоретичні знання на практиці, що сприяє формуванню професійних компетентностей.

8. Колаборативне навчання. Залучення здобувачів до групових проєктів та обговорень сприяє розвитку командної роботи та комунікативних навичок, важливих для професійної діяльності. Слід зазначити, що створення цифрового освітнього середовища в закладах вищої освіти є невід'ємною складовою організаційно-технічних умов, які сприяють розвитку цифрової культури здобувачів освіти.

9. Оцінювання і моніторинг результатів навчання. Використання цифрових інструментів для оцінювання знань та навичок дозволяє забезпечити об'єктивність і оперативність в оцінці досягнень здобувачів.

На основі аналізу даних дослідження акцентовано увагу на тому, що цифрова компетентність здобувачів закладів вищої та фахової передвищої освіти – це складна система особистості, пов'язана з такими категоріями, як «відповідальність» та «інформація», з готовністю особистості до мережевої взаємодії, з інформаційними навичками та здатністю генерувати та підтримувати онлайн-контент.

Результати дослідження дозволяють стверджувати, що діджиталізація має значний вплив на освіту, активно трансформуючи всі її елементи. Освіта стає більш гнучкою, дистанційною та масовою, все більше використовуються цифрові пристрої та різноманітні гаджети, всі ці фактори призводять до підвищення вимог до цифрових навичок. Система освіти змушена постійно вдосконалюватися, оскільки перспективи функціонування держави залежать від того, наскільки розвивається рівень освіти. Сучасний простір вищої та фахової передвищої освіти в Україні задає нову освітню парадигму, орієнтовану на здобувача освіти та навчання впродовж життя. Це передбачає зміни у професійній компетентності, оскільки підготовка фахівців має бути адаптована до вимог нового контексту.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Реалізація організаційно-педагогічних умов розвитку цифрових навичок у здобувачів освіти

можна визначити як комплекс організаційних і методичних заходів для забезпечення досягнення мети дослідження та передбачає гармонійне поєднання традиційних та інноваційних форм, методів, засобів організації освітньої діяльності здобувачів освіти. Дослідження має значні перспективи для подальших розвідок, пов'язаних з вивченням впливу цифровізації на якість освіти та успішність здобувачів, а також її впливу на окремі процеси – наприклад, управління освітнім процесом, управління якістю освіти та інші.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Голубова Г. В. Педагогічні умови розвитку обдарованості здобувач освіти. 2017. URL: http://www.rusnauka.com/9_NND_2012/Pedagogical/2_105345.doc.htm
2. Гуцан Т. Г. Педагогічні умови формування готовності майбутніх вчителів економіки до профільного навчання старшокласників. 2020. URL: <http://intkonf.org>. (дата звернення 05.06.2024)
3. Єжова О. О. Сутність організаційно-педагогічних умов педагогічного процесу. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2014. Вип. № 3. С. 39-43. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32308608.pdf>.
4. Кравець С. Вимоги до організаційно-педагогічних умов дистанційного професійного навчання. 2018. 13. с.154-159
5. Кремень В. Професійний розвиток особистості – ключове завдання в умовах євроінтеграції. Концептуальні засади професійного розвитку особистості в умовах євроінтеграційних процесів: зб. наук. статей. К.: НТУ, 2015. 768 с.
6. Манько, В. М. Дидактичні умови формування у здобувач освіти професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін. *Соціалізація особистості*. зб. наук. пр. Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова. К. : Логос, 2000. Вип. 2. С. 153–161.
7. Digital Education Action Plan, 2021. URL: https://ec.europa.eu/education/education-in-theeu/digital-education-action-plan_en.